# Welke factoren dragen bij aan een succesvolle doorstroom van havo naar mbo?

Beantwoord door Marloes de Lange (kennismakelaar Kennisrotonde)

11 juli 2024

KR. 1935

## Kort antwoord

Er is geen onderzoek bekend waarin factoren worden onderzocht die bijdragen aan een succesvolle doorstroom van havo naar mbo. Op basis van onderzoek naar het verbeteren van de aansluiting vmbo-mbo en de intrede in het mbo, identificeren we factoren die mogelijk ook relevant zijn voor een succesvolle overstap van havo naar mbo, namelijk: leerling- en studentkenmerken; studentverwachtingen over de mbo-opleiding; voorbereiding op vervolgkeuzes en vroegsignalering.

## Antwoord

### Doorstroom en aansluiting tussen havo en mbo

De instroom van havisten in het mbo neemt sinds een aantal jaren toe. De meeste havisten stappen over zonder diploma. In 2022 maakten 7.746 havisten zonder diploma de overstap naar het mbo en 1.643 havisten met een diploma (Inspectie van het Onderwijs, 2024). Het gros van de havoleerlingen maakt de overstap in leerjaar 4 van de havo, het leerjaar met het grootste aantal zittenblijvers (19% in 2023) (Inspectie van het Onderwijs, 2023). Er zijn voorzichtige aanwijzingen dat vooral havoleerlingen die eerder zijn opgestroomd vanuit het vmbo-t doorstromen naar het mbo (Van den Dungen en Westerhuis, 2010). Om zonder diploma door te kunnen stromen naar een niveau 3- of 4- opleiding heeft een leerling een overgangsbewijs van het derde naar het vierde leerjaar havo of vwo nodig. Over het algemeen geldt voor alle havisten (gediplomeerd en ongediplomeerd) dat ze studieduurverkorting krijgen in het mbo (Leest et al., 2013). Meestal worden zij in niveau 4 geplaatst, in het tweede jaar.

De diplomakans van havisten in het mbo is vrijwel gelijk aan die van vmbo'ers: 72% na 6 jaar versus 78%, zoals blijkt uit cohortonderzoek. Meisjes hebben een grotere kans om een diploma te halen dan jongens (75% versus 68%) (Westerhuis en Van Wijk, 2011).

#### *Motivatie van havisten om door te stromen naar het mbo*

De doorstroom van havo naar mbo is niet vanzelfsprekend. De havo bereidt leerlingen immers voor op een studie in het hbo, terwijl het vmbo-leerlingen voorbereidt op een opleiding in het mbo. De redenen waarom havisten kiezen voor het mbo als vervolgopleiding lopen uiteen.

Voor *ongediplomeerde* havisten is de motivatie vaak ingegeven vanuit een negatieve onderwijservaring, namelijk het zittenblijven op de havo en geen jaar willen verliezen; vanuit de wens om meer praktisch vervolgonderwijs te volgen vanwege een groeiende tegenzin tegen theoretisch onderwijs of als springplank om later alsnog naar het hbo te gaan (Van den Dungen & Westerhuis, 2010).

*Gediplomeerde* havisten hebben andere motieven om door te stromen naar het mbo: sommigen vinden de stap naar de onderwijsaanpak in het hbo te groot en verkiezen kleinere gespecialiseerde (vak)scholen met meer structuur en intensieve begeleiding; anderen kiezen bewust voor een opleiding tot een specifiek beroep waartoe het mbo opleidt. Tot slot kiezen havisten soms voor het mbo ter voorbereiding op een hbo-opleiding; als tweede keus na uitval of niet toegelaten te zijn tot het hbo; of als verkorte havo-mbo route om zonder veel studievertraging een mbo-diploma te behalen èn door te kunnen stromen naar het hbo (Van den Dungen & Westerhuis, 2010). Een kanttekening bij deze doorstroommotieven is dat deze niet gebaseerd zijn op recent onderzoek en er dus geen inzicht bestaat in huidige beweegredenen van de groeiende doelgroep havisten in het mbo.

## Ervaringen van studenten met de havo-mbo route

Er is geen onderzoek bekend waarin factoren worden onderzocht die bijdragen aan een succesvolle doorstroom van havo naar mbo. Op basis van onderzoek van Westerhuis en Van Wijk (2011) onder gediplomeerde en ongediplomeerde havisten in het mbo en onder mbo-instellingen naar doorstroomroutes in en tussen het voortgezet onderwijs (vo) en het mbo, kunnen we wel iets zeggen over ervaringen van studenten met de doorstroomroute havo-mbo.

De meeste oud-havisten vinden dat er op de havo onvoldoende aandacht wordt besteed aan de doorstroom naar het mbo. Twee derde van deze groep heeft de overstap op eigen initiatief gemaakt. Slechts een klein aantal is door de havo-mentor of -decaan geadviseerd om naar het mbo te gaan. Ook werden zij op de havo nauwelijks begeleid bij hun beroeps- of studiekeuze in het mbo.

Een ander probleem vormt de begeleiding na de overstap naar het mbo. Mbo-instellingen erkennen dat zij instromende havisten gelijkstellen aan instromende vmbo'ers en wellicht verschillende maatregelen moeten treffen voor beide groepen instromers om hun overstap te vergemakkelijken. In lijn met deze bevindingen vindt er doorgaans weinig contact en wederzijdse afstemming plaats tussen havo-scholen en mbo-instellingen op programmatisch en pedagogisch-didactisch vlak.

Tot slot is de inrichting van onderwijsprogramma's in het mbo onvoldoende afgestemd op de doelgroep havisten. Hoewel er verkorte mbo-programma's bestaan voor gediplomeerde havisten en mbo-plus-trajecten (zoals internationale mbo-opleidingen, geïntegreerde mbo-hbo trajecten of mogelijkheden voor het volgen van extra vakken), ervaren zowel oud-havisten (ook ongediplomeerd) als mbo-instellingen dat zij extra uitdaging aankunnen: meer dan de helft van de oud-havisten vindt de inhoud van de mbo-opleiding te makkelijk en een kwart vindt het tempo te laag liggen.

## Succesvolle doorstroom naar het mbo

Hoewel er zoals gezegd geen specifiek onderzoek bekend is naar factoren die een succesvolle doorstroom van havo naar mbo verklaren, is er wel onderzoek bekend naar het verbeteren van de aansluiting vmbo-mbo en naar de intrede in het mbo in het algemeen. Op Onderwijskennis.nl is hierover de themapagina

'Soepele in & doorstroom mbo' beschikbaar, met specifieke aandacht voor de overgang vmbo-mbo (Mulder & Westerhuis, 2022). Aanvullend hierop geven we hieronder een beknopt overzicht van factoren die een rol kunnen spelen in de succesvolle doorstroom van havo naar mbo. Deze concentreren zich ten eerste rondom kenmerken van de leerling of student en ten tweede rondom kenmerken of maatregelen van de opleiding of school.

### *Leerling- en studentkenmerken*

Sociaal-demografische kenmerken die duiden op een verhoogd risico op uitval in het mbo, zoals een migratieachtergrond, een lagere sociaaleconomische status (ses), of laagopgeleide of werkloze ouders, hangen samen met een gebrek aan toegang tot ouderlijke hulpbronnen die de studieloopbaan ondersteunen, zoals bekend is op basis van kwantitatief onderzoek naar de intrede, ervaringen en studievoortgang van studenten die overgestapt zijn naar het mbo (Elffers, 2011). Daarnaast hangen persoonlijke omstandigheden buiten school (zoals drugsgebruik), die gerelateerd zijn aan een verhoogde kans op uitval, samen met het hebben van negatieve schoolervaringen. Hier kan uit worden afgeleid dat met name havisten met een combinatie van beide factoren een risico vormen om uit te vallen na intrede in het mbo.

### *Studentverwachtingen over de mbo-opleiding*

Verwachtingen van studenten aan het begin van hun mbo-opleiding voorspellen geen uitval in het eerste jaar, zoals blijkt uit prospectief onderzoek naar het bevorderen van studiesucces onder 208 mbo-sportstudenten (Eegdeman, 2023). Studenten die wel en niet uitvallen gedurende het eerste jaar hebben aan het begin van hun mbo-opleiding namelijk dezelfde (realistische) inhoudelijke verwachtingen en prestatieverwachtingen (bijvoorbeeld over hun cijfers). Eegdeman (2023) concludeert dat opleidingen voor toekomstige mbo-studenten een verrassing lijken te zijn: een aangename voor de succesvolle student en een onaangename voor de niet-succesvolle student. Op de havo kan hier al op ingespeeld worden door studenten van meer realistische informatie te voorzien met betrekking tot de mbo-opleidingen en de toekomstige beroepen waarvoor zij opleiden.

### *Voorbereiding op vervolgkeuzes*

Een belangrijke factor op schoolniveau die aansluit bij de vorige factor is dat het inrichten van een loopbaangerichte leeromgeving samenhangt met betere loopbaancompetenties van jongeren (namelijk loopbaanreflectie, loopbaanvorming en netwerken), zoals Korpershoek et al. (2016) vinden in hun reviewstudie naar belangrijke factoren in de overgang en aansluiting van onder andere het vmbo naar mbo. Met name de dialoog met leerlingen over concrete ervaringen en het voeren van een gesprek dat gericht is op de toekomst zijn hierin bepalend (Kuijpers & Meijers, 2009). Aandacht voor Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) op de havo kan leerlingen helpen om een weloverwogen studie- en loopbaankeuze voor het mbo te maken.

### *Vroegsignalering*

Registratiesystemen voor vroegsignalering kunnen helpen om negatieve schooluitkomsten (zoals uitval) te voorkomen, zoals blijkt uit Amerikaans onderzoek (Soland, 2013) dat Korpershoek et al. (2016) aanhaalt. In dergelijke systemen wordt informatie over de studievoortgang van leerlingen (zoals toetsgegevens over

meerdere jaren en gegevens over absentie) samengebracht met achtergrondkenmerken van leerlingen (zoals ses, etniciteit, sekse) om mogelijke risicogroepen te voorspellen, zodat adequate en vroegtijdige ondersteunende maatregelen genomen kunnen worden. Dergelijke voorspellingen blijken accurater dan de verwachtingen van docenten. Eegdeman (2023) trekt vergelijkbare conclusies op basis van machine learning algoritmen bij een groep van 409 mbo-sportstudenten met als doel de studenten met een verhoogd risico op uitval te identificeren. Het periodiek toevoegen van informatie aan het registratiesysteem blijkt steeds betere voorspellingen van uitval te geven. Aan het begin van de opleiding deden docenten een betere voorspelling van uitval t.o.v. machine learning, terwijl de algoritmen betere voorspellingen dan docenten gaven na de eerste onderwijsperiode. Een dergelijk systeem van vroegsignalering kan mbo-instellingen helpen om havisten die (extra) ondersteuning behoeven vroegtijdig op te sporen en interventies te ontwikkelen om uitval te voorkomen.

## Geraadpleegde bronnen

An, B. P. (2013). The influence of dual enrollment on academic performance and college readiness: Differences by socioeconomic status. *Research in Higher Education*, 54, 407-432.

Eegdeman, I. M. (2023). Enhancing Study Success in Dutch Vocational Education. [PhD-Thesis - Research and graduation internal, Vrije Universiteit Amsterdam].

Elffers, L. (2011). *The transition to post-secondary vocational education. Students' entrance, experiences, and attainment*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Inspectie van het Onderwijs (2023). *De Staat van het Onderwijs 2023*. Utrecht.

Inspectie van het Onderwijs. (2024). *De Staat van het Onderwijs 2024*. Utrecht.

Korpershoek, H., Beijer, C., Spithoff, M., Naaijer, H.M., Timmermans, A.C., Van Rooijen, M., & Van Rijn, N. (2016). *Overgangen en aansluitingen in het onderwijs*. Groningen: GION.

Kuijpers, M. & Meijers, F. (2009). Leeromgeving voor loopbaanleren. Onderzoek naar relaties tussen de leeromgeving en loopbaancompetenties van vmbo en mbo leerlingen. *Pedagogische Studiën*, 86, 93-109.

Leest, B., Fettelaer, D., Van Eck, E., Verbeek, F., Van der Vegt, A. L. & Jongeneel, M. (2013). Selectiemechanismen in het onderwijs. ITS, Kohnstamm Instituut & Oberon.

Mulder, J., & Westerhuis, A. (2022). *Doorstroom en aansluiting tussen vmbo en mbo*. Onderwijskennis.nl (NRO). Geraadpleegd op 2 juli 2024 van https://www.onderwijskennis.nl/node/1584.

Soland, J. (2013). Predicting high school graduation and college enrollment comparing early warning indicator data and teacher intuition. *Journal of Education for Students Placed at Risk*, 18, 233-262.

Van den Dungen, S. & Westerhuis, A. (2010). *De route van havo naar mbo: uitweg of omweg?* ECBO.

Westerhuis, A. & Van Wijk, B. (2011). *Het Nederlandse onderwijs geketend. Doorstroomroutes in en tussen vo en mbo*. ECBO.

## Meer weten?

Kennisrotonde. (2020). Wat is het effect van het laten afstromen van vo-leerlingen voor hun verdere schoolprestaties en motivatie? (KR. 801). Den Haag: Kennisrotonde.

## Over deze vraag

| | |
|---|---|
| Opgesteld door: | Marloes de Lange (kennismakelaar Kennisrotonde) |
| Vraagsteller: | Adviseur mbo-instelling |
| Onderwijssector: | Voortgezet onderwijs, middelbaar beroepsonderwijs |
| Trefwoorden: | Doorstromen, afstromen, aansluiting, schoolloopbaan |
| Referentie: | Kennisrotonde. (2024). *Welke factoren dragen bij aan een succesvolle doorstroom van havo naar mbo?* (KR. 1935) |

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.